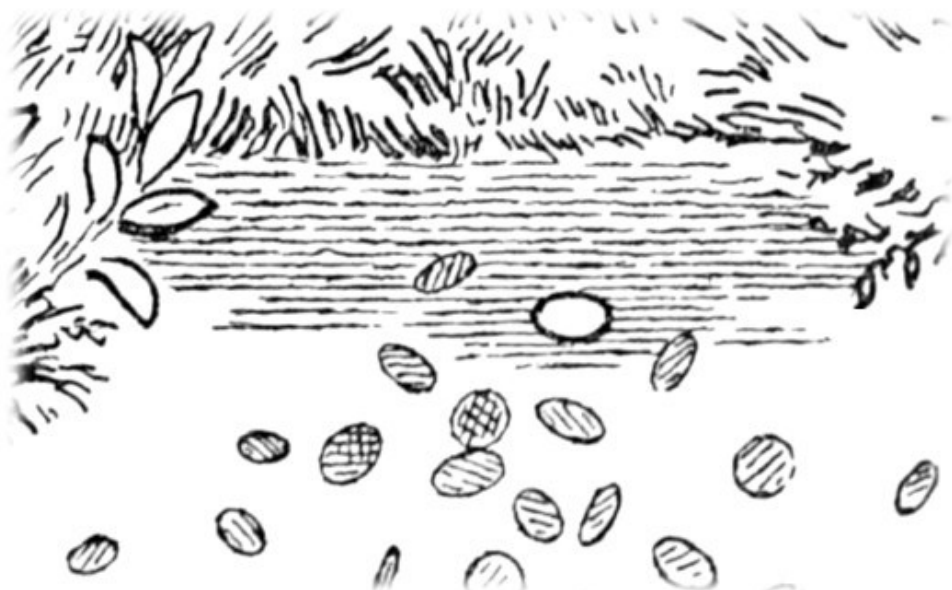

Eventyr For Alle

A detailed black and white line drawing of a fox's head, looking slightly to the right. The fox has a thick, bushy tail and pointed ears. The drawing is positioned behind the title text.

Den rettfærdige firskillingen

Asbjørnsen & Moe

Den rettferdige firskillingen

Det var en gang ei fattig kone som bodde i ei ussel stue langt borte fra bygda. Lite hadde hun å bite i, og ingenting å brenne, og derfor sendte hun en liten gutt hun hadde til skogs for å sanke ved. Han hoppet og sprang, og sprang og hoppet for å holde seg varm, for det var en kald grå høstdag. Og hver gang han hadde sanket en kvist eller ei rot i vedbøra si, måtte han slå armene om hverandre mot skulderbladene, for nevene var like røde som tyttebærtuene han gikk over, av bare kulde.

Da han hadde fått vedbøra full og skulle hjem igjen, kom han over en stubbebråte. Der så han en hvit krokete stein.

«Å, din stakkars gamle stein, så hvit og så bleik du er – du fryser nok fælt!» sa gutten. Han tok av seg trøya og la den på steinen.

Da han nå kom bærende med vedbøra, spurte mora hva det skulle være til at han bare gikk i skjorteermene i høstkulda. Han fortalte da at han hadde sett en gammel krokete stein som var helt hvit og bleik av frost, den hadde han gitt trøya si.

«Din tulling!» sa kjerringa. «Tenker du stein fryser? Men om den frøs så den skalv, så er enhver seg selv nærmest. Det koster nok å få klær på deg, om du ikke henger dem igjen på steiner borti bråtene», – og så jaget hun gutten ut igjen etter trøya.

Da han kom der steinen stod, hadde den snudd seg og løftet seg opp fra jorda med den ene kanten.

«Ja, det er siden du fikk trøya det, stakkar!» sa gutten.

Men da han så litt bedre på steinen, stod det et pengeskrin under, fullt av blanke sølvmynter.

«Det er visst stjalne penger», tenkte gutten. «Det er ingen som setter penger han har fått på ærlig vis under en stein borti skogen.»

Så tok han skrinet og bar det ned til et tjern tett ved, og kastet hele pengehaugen uti. Men en firskilling fløyt ovenpå.

«Ja, den er rettferdig, for det rettferdige synker aldri», sa gutten.

Han tok firskillingen, og gikk hjem med den og trøya.

Så fortalte han mora hvordan det hadde gått ham, at steinen hadde snudd seg, og at han hadde funnet et skrin med sølvpenger som han hadde slått ut i tjernet, for det var stjalne penger.

«Men en firskilling fløyt, og den tok jeg, for den var rettferdig», sa gutten.

TK «Du er en tosk», sa mora – hun var rett og slett rasende – «var ikke annet rettferdig enn det som flyter på vann, så var det ikke stor rettferdig her i verden. Men om så pengene var stjålet ti ganger, så hadde du funnet dem, og enhver er seg selv

nærmest. Hadde du tatt pengene, kunne vi levd godt og vel i all vår tid. Men en tulling er du, og en tulling blir du, og nå vil jeg ikke lenger gå her og slite og streve med deg. Nå får du ut og tjene til ditt brød.»

Gutten måtte da ut i den vide verden, og han gikk både langt og lenge og spurte etter tjeneste. Men alle steder han kom, syntes folkene han var for liten og for veik, og sa at de ikke kunne bruke ham til noe. Til slutt kom han til en kjøpmann. Der fikk han være på kjøkkenet, og skulle bære ved og vann til kokka.

Da han hadde vært der i lang tid, skulle kjøpmannen en gang reise til fremmede land, og så spurte han alle tjenerne sine hva han skulle kjøpe med seg hjem til hver av dem. Da nå alle hadde sagt hva de ville ha, kom også raden til gutten som bar ved og vann til kokka. Han rakte frem firskillingen sin.

«Ja, hva skal jeg kjøpe for den da?» spurte kjøpmannen. «Det blir nok ikke store handelen.»

«Kjøp det jeg kan få for den, den er rettferdig, det vet jeg», sa gutten.

Det lovte husbonden, og så seilte han.

Da nå kjøpmannen hadde losset og ladet i det fremmede landet, og kjøpt det han hadde lovt tjenerne sine, kom han ned til skipet igjen, og skulle til å legge fra brygga. Da først husket han at kokkegutten hadde sendt med ham en firskilling han skulle kjøpe noe for.

«Skal jeg dra opp i byen igjen nå for den firskillings skyld? En har da heller ikke annet enn ugagn av å ta seg til slikt herk», tenkte kjøpmannen.

I det samme kom det gående ei kjerring med en pose på ryggen.

«Hva er det du har i posen din, mor?» spurte

kjøpmannen.

«Å, det er ikke annet enn en katt. Jeg har ikke råd å fø på den lenger, så jeg har tenkt å kaste den på sjøen og gjøre det av med den», svarte kjerringa.

«Gutten sa jo at jeg skulle kjøpe det jeg kunne få for firskillingen», sa kjøpmannen ved seg selv, og så spurte han kjerringa om hun ville ha fire skilling for katten sin.

Ja, kjerringa var ikke sein om å slå til, og så var handelen gjort.

Da nå kjøpmannen hadde seilt et stykke, kom det et fryktelig uvær på ham, med slik en gigantisk storm at det ikke var måte på det, og han drev og han drev, og visste ikke hvor det bar hen.

Til sist kom han til et land han aldri hadde vært i før, og der gikk han opp i byen. På vertshuset der han gikk inn, var bordet dekket med et ris til hver som skulle sitte ved det. Dette syntes kjøpmannen var underlig, for han kunne ikke skjønne hva de skulle med alle risene. Men han satte seg, og tenkte at han måtte se godt etter hva de andre gjorde med dem, så kunne han gjøre det samme. Jo, da maten kom på bordet, fikk han nok se hva risene var til: Da krydde det frem i tusenvis av mus, og alle som satt ved bordet måtte fekte og slå omkring seg med riset sitt, og det var ikke annet å høre enn det ene klasket av ris hardere enn det andre. Noen ganger traff de hverandre i ansiktet, da måtte de gi seg tid til å si: «Om forlatelse.»

«Det er hardt arbeid å spise i dette landet», sa kjøpmannen. «Men hvorfor holder folk ikke katter her?»

«Katter?» spurte de, det visste de ikke hva var.

Så lot kjøpmannen noen hente den katten han hadde kjøpt til kokkegutten, og da katten kom på bordene måtte nok musene til hulls, og folkene hadde ikke hatt så god

matro i manns minne. De velsignet kjøpmannen og ba ham om å selge dem katten sin. Langt om lenge lovte han å overlate den, men hundre daler ville han ha for den. Det gav de, og takk også.

Så seilte kjøpmannen igjen, men ikke før hadde han kommet på åpen sjø, så så han at katten satt oppi stormasta. Og straks etter ble det en storm og et uvær igjen, enda verre enn forrige gang, og han drev og drev, til han kom inn et sted han aldri hadde vært før.

Kjøpmannen gikk igjen opp i vertshuset, og her var også bordet dekket med ris, men de var mye større og lengre enn der han hadde vært først. Og de kunne vel trenges, for her var det enda flere mus, og alle var de dobbelt så store som dem han hadde sett før.

Så solgte han katten igjen, og denne gangen fikk han to hundre for den, og det uten pruting.

Da han hadde seilt derfra og hadde kommet et stykke utpå havet, satt katten oppi masta igjen. Og straks tok uværet til på nytt, og langt om lenge ble han også denne gangen drevet inn til et land han aldri hadde vært i.

Han gikk igjen opp til vertshuset. Der var også bordet dekket med ris, men hvert ris var halvannen alen langt og så tykt som et lite kosteskaft, og folkene sa at det å sitte og ete var det verste arbeidet de hadde, for her var det i tusentall med store fæle rotter. Det var med nød og neppe de kunne få en bit mat i munnen en gang imellom, så stort strev hadde de med å holde rottene ifra seg. Så måtte katten opp

fra skipet igjen, og så fikk folkene matro. De bad og bønnfalt kjøpmannen om at han bare måtte selge dem katten sin. Lenge sa han nei, men til slutt lovte han at de skulle få den for tre hundre daler. Det gav de, og takket og velsignet også.

Da nå kjøpmannen kom ut på sjøen, tenkte han etter hvor mye gutten hadde tjent på firskillingen han hadde sendt med ham.

«Ja, noe av pengene skal han få», sa kjøpmannen ved seg selv, «men ikke alt. Det er meg han har å takke for katten jeg kjøpte, og enhver er seg selv nærmest.»

Men med det samme kjøpmannen tenkte dette ved seg selv, ble det en storm og et uvær så alle trodde skipet skulle forlise. Da skjønnte kjøpmannen at det ikke var annen råd, og så måtte han love at gutten skulle få alt sammen. Ikke før hadde han gjort det løftet, så ble været godt, og han fikk god medvind hele veien hjem.

Da han hadde kommet i land, ga han gutten de seks hundre dalerne, og dattera si også, for nå var kokkegutten like rik som kjøpmannen, og etter det levde gutten i både herlighet og glede. Mora tok han til seg og gjorde godt imot: «For jeg tror ikke på det at enhver er seg selv nærmest», sa gutten.

Ordforklaringer

- **bråte:** rydning, åpen plass i skogen
- **skilling:** gammel myntenhet, tilsvarer 2-3 kroner idag
- **daler:** gammel norsk sølvmynt, tilsvarer rundt 250 kroner idag
- **alen:** lengdemål, ca. 0,63 meter, avstanden fra albu til fingerspiss

Eventyr For Alle.no

Les og hør kjente og ukjent eventyr,
gratis på norsk!

eventyrforalle.no

PATREON | EventyrForAlle

Norsk folkeeventyr fra samlingene til Peter Christen Asbjørnsen (1812-1885),
Jørgen Moe (1813-1882) og Moltke Moe (1859-1913).
(Offentlig eiendom - public domain)

Kilde: [Nye Barne-Eventyr av Asbjørnsen og Moe, 1927 \(nb.no\)](http://nye-barne-eventyr-av-asbjornsen-og-moe-1927.nb.no)
(Offentlig eiendom - public domain)

Teksten er redigert av Karl-Robert Rønning.

Dette verket er lisensiert under følgende Creative Commons lisens: Navngivelse-DelPåSammeVilkår 4.0 Internasjonal. For å se en kopi av denne lisensen, besøk

<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Illustratør: Theodor Kittelsen (1857-1914)

Kilde: [Rike Per Kremmer og andre eventyr, 1939 \(nb.no\)](http://rike-per-kremmer-og-andre-eventyr-1939.nb.no)

Dette arbeidet er fri for kjente opphavsrettsrestriksjoner.